

Policy brief 1. 31.8.2020 Ани Лиетонен, Изследовател в HEUNI / Европейски институт за превенция и контрол на престъпността към ООН, anni.lietonen@om.fi

Нови инструменти за предотвратяване на трафик с цел трудова експлоатация в местните вериги за наемане на работници

Спазването на етичните норми от страна на бизнеса все по-често попада във фокуса на потребителите, медиите, гражданското общество, инвеститорите и държавните институции. През последните години в света, включително и в Европа, бяха разкрити редица случаи на трафик на хора с цел трудова експлоатация. Тези случаи засягат предимно секторите, в които често се среща използването на няколко нива подизпълнители и местни вериги за доставки. Асоциирането с трафик с цел трудова експлоатация може да струва скъпо за компанията – загуба на клиенти и крайни потребители и дългосрочно накърняване на репутацията, което да доведе до оперативни трудности и замесване в продължителни разследвания и съдебни дела. В рамките на финансираната от ЕС проект FLOW бяха разработени нови инструменти, с които да се увеличи информираността на компаниите относно трудовата експлоатация в европейските държави и да се подобри способността на бизнеса да предотвратява рисковете и да противодейства на експлоатацията.

Предизвикателства

Аутсорсингът на дейности посредством договори за възлагане на подизпълнители и наемането на работници за временна работа и при ненормирано работно време затруднява компаниите при съблюдаването на условията на труд на работниците мигранти.

Всичко може да изглежда напълно редовно по документи, но в действителност експлоатираните работници мигранти да работят на ненормирано работно време при условия на труд, които не отговарят на националните стандарти, и да нямат избор или възможност да променят това положение.

Възможно е жертвите на експлоатация да се въздържат от търсене на помощ, като причините за това могат да включват ситуация на зависимост от работодателя, финансови затруднения, липса на други възможности, страх от юридическите последици, непознаване на местния език или самите средства за търсене на помощ.

Решения

Стратегически подход за ограничаване на риска от трудова експлоатация в местните вериги за доставки би ограничил действително проникването на престъпни сдружения в местните вериги за доставки и би допринесъл за по-добро управление на риска, намаляване на разходите и връзките между инвеститори и клиенти и най-вече – гарантиране на безопасна работна среда за работниците мигранти. – *Използвайте „Инструмент за оценка на риска“ и „Инструмент за изработване на стратегия“.*

Ясното очертаване на бизнес модела на трудовата експлоатация би допринесъл за това, възникващите проблеми да бъдат откривани на ранен етап. Въвеждането на специфични клаузи в договорите ще спомогне за конкретното определяне на задълженията между договарящите се страни. – *Използвайте „Инструмент за скрининг“ и „Инструмент при подготовката на договори“.*

Проверките на място на дейността на договарящите се страни и подизпълнителите биха осигурили по-добро ниво на контрол върху дейността на подизпълнителите и повече възможности за неформални разговори с работниците мигранти, които да споделят мнението си за работните условия. – *Използвайте „Инструмент за оценка на работните условия на място“.*

Трудовата експлоатация е провокирана от възможността за печалба на много нива

Не всички бизнеси, които се облагодетелстват от трудовата експлоатация, представляват престъпни организации. Въпреки това, използването на мигранти за евтин труд при гъвкави условия може да доведе до рискове, които трябва да бъдат взети предвид при всички бизнес операции. В последните години на световно ниво, има значително засилване на действията срещу принудителния труд и трафика на хора, както в глобалните, така и в местните вериги за доставки – включително насочването на по-сериозно внимание върху отговорността и ролята на бизнеса.

Условията на труд варират – от достоен труд, съгласно националното законодателство и международните стандарти, до трафик с цел трудова експлоатация и грубо нарушаване на човешките и трудовите права. За да предотвратят трудовата експлоатация и да избегнат риска от това да бъдат въввлечени в такива случаи, компаниите следва да оценяват работните условия, в които произвеждат продукти и услуги. Колкото повече нива има веригата за доставки, толкова по-трудно е да се съблюдава как подизпълнителите ръководят своя бизнес.

Компаниите може да бъдат засегнати от трудова експлоатация по разнообразни начини

Комплексните условия за наемане на работна сила децентрализират и затрудняват контрола и увеличават риска от пренебрегване на проблематични условия на труд. Често биват използвани и законни компании, които са част от схеми за трафик с цел трудова експлоатация, чрез подвеждане, заблуждаване, манипулиране или принуждаване на жертвите да участват в различни схеми за съкращаване разходите за персонала и прехвърляне задълженията за плащане на данъци и социални осигуровки изцяло върху работниците (виж публикацията на FLOW „Скрити мрежи: бизнес моделите на трудовата експлоатация“).

Фиктивната самонаестост, схемите за командироване на работници, каскадното наемане на подизпълнители и използване на кухи компании са често срещани практики, използвани от безскрупулните компании, за да не бъдат разкрити от властите, партньорите или доставчиците си на услуги.

Всичко може да изглежда редовно по документи, но в действителност експлоатиратите работници мигранти, временният персонал и/или командированите служители, да се налага да работят на ненормирано работно време при лоши условия на труд и рядко имат избор или възможности да променят това положение. Жертвите на експлоатация може да не осъзнават своята ситуация или да се въздържат от търсене на помощ поради зависимост от работодателя.

Кои компании трябва да предприемат стъпки за укрепване на контролната си роля си при наемането на работна сила?

Партньорите по проекта FLOW се свързаха с няколко проактивни компании в различни сектори (например хотелиерство, логистика, търговия на дребно, почистване и строителство), които искат да положат допълнителни усилия, за да сведат до минимум риска от участието си в трафик на хора. По време на диалога с тях бяха разработени нови практически инструменти и насоки, които да подпомогнат останалите фирми да се справят с предизвикателствата на мобилността на работниците и все по-комплексните вериги за доставки. За дълбочава се нуждата от подsigуряване, че всички заинтересовани страни са наясно със своите права и задължения.

Инструментите, разработени в рамките на FLOW, могат да бъдат използвани не само от бизнеса, но също и от организации, които използват услугите на нискоквалифицирани работници мигранти посредством аутсорсинг, договори за възлагане на определена работа на подизпълнители – включително агенции за подбор на персонал и трудови посредници, в т.ч. в областта на строителството, почистването, селското стопанство или кетъринг услугите. Тази тема засяга и звената за обществени поръчки на държавно или общинско равнище, държавни предприятия и представителите на НПО сектора.

Компаниите, които спазват законите и етични норми за правата на човека и трудовите стандарти, ще предотвратят нарушаването им и ще укрепят общественото възприятие за себе си.

Отговорните бизнеси могат да повишат своята конкурентоспособност и да предотвратят нечестната конкуренция, която може да е свързана с необосновано ниски възнаграждения или пренебрегване на разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд. Мерките за социална отговорност мотивират работната сила и водят до повишена продуктивност.

Тези фактори ще подпомогнат растежа и ще улеснят наемането на работниците мигранти в надпреварата за квалифицирана работна сила.

Въпросът за защитата на правата на работниците е още по-актуален по време на текущата пандемия от COVID-19, която се отразява непропорционално върху най-уязвимите членове на обществото, тъй като все повече хора се намират в икономическо затруднение, чийто резултат е по-лесното въвлечане в експлоатация.

Основни стандарти и законодателство, които определят дейностите във връзка със социалната отговорност и правата на човека

Международните инструменти, като Декларацията за основните принципи и права в труда на Международната организация на труда, задължават държавите да уважават, насърчават и защитават правата на човека и фундаменталните свободи. Също така, те полагат основите на отговорността на бизнеса за защитата на човешките права. Организацията на обединените нации (ООН) разработва стандарти за държавите и бизнесите, които не са правно обвързващи, но предоставят общопризнат глобален стандарт за това, какво се очаква от всички държави и частни предприятия относно необходимостта от упражняване на комплексни проверки.

Ръководните принципи на ООН се отнасят до стопанските дейности на компаниите, включително връзките с партньори, структурите по веригите за доставки, както и всяко друго звено, което е директно свързано с дейността, продуктите или услугите.

Юридическата отговорност на компаниите да предотвратят и намаляват злоупотребите с човешки права е определена в националното законодателство. През последното десетилетие се наблюдават нови законодателни дейности на държавите членки или на самия ЕС към корпоративната социална отговорност, която да включва регулации и закони, задължаващи организациите да прилагат елементи от и/или да докладват в рамките на процеси по комплексни проверки за спазването на човешките права.

В последното десетилетие законодателството за борба с трафика на хора се е подобрило значително. На европейско ниво, споразуменията за борба с трафика постановяват, че всяко юридическо лице (включително компания) или юридическо лице, работещо за нея, са обект на юридическа отговорност, ако в рамките на дейността или веригата им за доставки е налице трафик на хора или нарушения на човешки права. Компаниите, които искат да имат активна роля в елиминирането на трудовата експлоатация и трафика на хора, трябва да имат предвид както последните законови развиятия и съществуващите рискове, така и наличните ресурси за предотвратяване на трафик във веригите за доставки.

Следващите стъпки за бизнеса

Първата стъпка от комплексната проверка е да се определят областите, в които рискът от експлоатация е най-висок. Особено по време на настоящата пандемия от COVID-19, ценностите на компаниите са поставени на изпитание. Бизнесът трябва да осъзнае и демонстрира общите характеристики между основните си ценности и опазването на човешките права и предотвратяването на трудова експлоатация – както по време на директните работодателски практики, така и при ангажирането на подизпълнители. Това означава изпълнение на националните законови изисквания относно отговорността на

възложителите и определяне на задълженията и юридическата отговорност на договорните им партньори.

В допълнение на тези предпазни мерки, отдадеността към противодействието и изкореняването на трудовата експлоатация и трафика на хора предполага съблюдаване на условията за труд, обученията за служителите както да идентифицират признаците за експлоатация, както и контрол над подизпълнителите и доставчиците. На последно място, на всички нива на заетост следва да има конкретни процедури за действие в случай на подозрение, с които да се гарантира подход, ориентиран към жертвите. Ясните правила на компанията за справяне със ситуации, в които се подозира експлоатация или трафик, увеличават прозрачността и гарантират правата на работниците. Намесата в случай на по-малко сериозни инциденти би била по-лесна за компаниите, а идентифицирането на експлоатация на по-ранен етап, на практика ще намали риска от тежка експлоатация и трафик. Имайки предвид всичко изложено дотук, от изключителна важност остава принципът, намесата да не причинява вреда на жертвата.

Повече информация относно петте инструмента за бизнеса ще намерите на последната страница. Можете да свалите публикациите на www.heuni.fi или от линковете по-долу.

Допълнителна информация

Европейският институт за превенция и контрол на престъпността към ООН, в сътрудничество с Центърът за изследване на демокрацията - България, Университетът в Тарту - Естония и Министерството на вътрешните работи на Латвия изпълняват международен европейски проект „Потоци от незаконни средства и жертви на трафик: разкриване на сложността на случаите“ /'Flows of illicit funds and victims of trafficking: uncovering the complexities' (FLOW).

Проектът е координиран от HEUNI между 2018 г. и 2020 г. и е финансиран от Фонд „Вътрешна сигурност - Полиция“ на Европейския съюз.

Индивидуалните версии на Насоките за превенция на английски език са достъпни на следните линкове: [ENG](#), [LV](#), [EE](#), [BG](#), [FI](#).

[Ръководството за нормативната рамка](#) обобщава съществуващите законови разпоредби относно отговорността на бизнеса по отношение опазването на правата на човека, като се фокусира върху трафика на хора с цел трудова експлоатация. Допълнение 1 на Ръководството включва примери за договорни клаузи, чрез които да се управлява риска за трафик на хора с цел трудова експлоатация.

Съдържанието на публикацията представя гледната точка на нейните автори, които единствени носят отговорност за нея. Европейската комисия не отговаря за начина, по който може да бъде използвано съдържанието в нея информация.

Практически инструменти за превенция на трафика с цел трудова експлоатация

Как да управляваме своите вериги за доставки

Инструмент за оценка на риска

Първа стъпка от процедурите за надлежна проверка включва използването на списък за определяне на рисковете.

Инструмент за изработване на стратегия

Как да изготвите ясна фирмена стратегия за превенция на трафика с цел трудова експлоатация и да я направите част от вътрешните правила и корпоративните политики? Включва девет препоръки за действия, основани на ясни ценности.

Инструмент за скрининг

Как ефективно да прилагате принципа „Опознай партньорите си“ чрез целенасочени усилия за удостоверяване, че работят отговорно и не са въввлечени в злоупотреби или престъпни практики? Включва списък от въпроси за обсъждане с потенциални бизнес партньори.

Инструмент за подпомагане изготвянето на договори

Какви постоянни клаузи може да включите в договорите с Вашите подизпълнителите и партньори, които ясно да определят задълженията и изискванията към тях по отношение превенцията на трафик с цел трудова експлоатация? Предлага четири стъпки за включване на тези политики във Вашите договори.

Инструмент за оценка на работните условия на място

Практически насоки как да проверите дали Вашите подизпълнители и договорни партньори спазват добрите практики за превенция на трафик на хора чрез проверки на работните условия на място. Включва насоки за планиране и провеждане на цялостна оценка и ключови въпроси за провеждане на беседи с работници мигранти.

